

Ålækkegårdens skyld og skam i Peter Øvigs ”Dem, der ikke tier.”

Kommentar af Jørgen Thaarup:

Anmeldelserne af Peter Øvigs bog ”Dem, der ikke tier,” er positivt rosende. Årets bedste, som nogen skriver. Jeg tilslutter mig gerne anerkendelsen af et godt skriv, der giver stemme og historie til dem, der har været ofre for overgreb og ikke selv kan forsvare sig, men må leve med skylden og skammen.

Men Øvigs bog indeholder også det aspekt, at historien om institutioner kan påføre personaler, bestyrelser, læger og sundhedspersonaler en skyld og skam, som de ikke kan forsvare sig imod, og hvor den senere fortalte historie i sig selv bliver en slags overgreb på institutionens omdømme.

I beskrivelsen af Ålækkegården i tiden 1940-1955 savner jeg almindelig kildekritik og udeladelse af andre tilgængelige kilder, som giver et ganske andet billede, end det, der udspringer af Frede Farmands mærkelige bog: ”Barn nr. 33 – et barnerequiem.”

Peter Øvig er ikke den første, som bringer Frede Farmands historie. Jydske Vestkysten bragte en artikelserie om Frede Farmand i januar 2019.

TV 2 bragte et par år tidligere et antal udsendelser, hvor Frede Farmand, ligesom i Øvigs bog, blev omtalt som offeret, der blev en helt gennem sin egen historie.

Metodistkirken har i sin tid i Danmark oprettet et antal almennyttige institutioner, herunder den selvejende institution Ålækkegården i Odense, som lige fra begyndelsen har været en institution under tilsyn af danske myndigheder på børneforsorgsområdet, og efter 1954 under åndssvageforsorgen.

Børnehjemmets drift og funktion har ikke adskilt sig fra andre offentlige børneinstitutioner i Danmark. Datidens syn på børneopdragelse, pædagogik, tilsyn med sundhed og helse samt formålet med et børnehjem har ændret sig, så vi ikke længere har den slags institutioner i Danmark. Bedømmelsen af Ålækkegården, som en god eller dårlig institution, må hvile på den forståelse, der var alment gældende dengang, og ikke på den kundskab og forståelse, vi har i dag. I det perspektiv er der intet i journalerne over Ålækkegårdens børn, rapporter fra tilsynsførende læger, børneforsorgens årlige rapporter og bestyrelsens månedlige referater, der indikerer andet, end at Ålækkegården i tiden 1949-1955 var en velfungerende institution med et godt omdømme, også blandt dem, der havde personlige relationer til personaler og anbragte børn. Det udelukker naturligvis ikke, at der på Ålækkegården kunne være skjulte episoder med vold og overgreb. Men hvad siger kilderne?

Mit første kendskab til Frede Farmand og Ålækkegården var for cirka 10 år siden, hvor Frede Farmand ringede mig op og fortalte om den tid på Ålækkegården, han boede der. Farmand ønskede oplysninger om Ålækkegårdens ledelsesmæssige forhold, om valg af bestyrelsesmedlemmer, og hvordan forstanderen blev udvalgt og ansat. Jeg fandt de ønskede oplysninger, og jeg var klar over, at Frede Farmand havde en del smertelige oplevelser under alle sine barndomsår, også på Ålækkegården. Han omtalte revselse og straf, men han omtalte eller indikerede intet om seksuelle overgreb, hverken mod ham selv eller mod andre børn. Da jeg ikke var i stand til at besvare alle de spørgsmål, Frede Farmand havde, anklagede han mig for at hemmeligholde oplysninger og nægte samarbejde om hans research på egen barndom.

Frede Farmand har i TV 2 udsendelsen for nogle par år siden sagt, at Metodistkirken ikke ville samarbejde med ham om at fremskaffe oplysninger. Det er ikke korrekt. Jeg tror, at Frede Farmand blev skuffet over, at Metodistkirken ikke kunne bekræfte hans version af egen historie. Han har ikke senere opsøgt Metodistkirken for at få flere oplysninger. Efter TV 2

udsendelsen har Biskop Christian Alsted, som har kendskab til hele historien, haft samtaler med Frede Farmand for at tilkendegive, at Metodistkirken absolut er indstillet på at bringe oplysninger frem, som kan hjælpe Frede Farmand med at få styr på sin egen historie, som ganske tydeligt indeholder mange smertelige elementer.

Vi har også bemærket, at den direkte omtale af seksuelle overgreb, ikke er en del af de første historier fra Åløkkegården, som Frede Farmand fortæller. De er med i de senere historier. Vi har bemærket, at efter filmen om Godhavns Drengene, så er der flere episoder i Frede Farmands fortælling, som har påfaldende ligheder med det, der fortælles fra Godhavn.

Frede Farmands bog ”Barn nr. 33” har vi købt af Frede Farmand selv. Det er en bog, som viser Frede Farmands barndom, en barndom, som vi ikke ønsker for nogen. Hvis Metodistkirken har nogen andel i de forhold, som Frede Farmand angiver, skal vi både beklage og undskylde og tage stærkt afstand fra, også selvom det betyder, at vi dømmes vores egen historie, ligesom vi dømmes hele det offentlige børneomsorgsområde på den tid. I ”Barn nr. 33” ser vi de første indirekte hentydninger, at overgreb har seksuel karakter. Det er ikke munter læsning. ”Barn nr. 33” er en meget speciel bog. Det er en religiøs bog, hvor Frede Farmand bruger historien om Jesus, der bliver et offer, påtager sig lidelse og smerte, men derigennem gør noget stort. I ”Barn nr. 33” bliver Frede Farmand en Jesus-skikkelse.

Når der kommer anklager af den art, som Frede Farmand i TV 2 udsendelsen og i de artikler, som Vestkysten har bragt, og nu igen via Peter Øvigs bog ”Dem, der ikke tier,” så undersøger vi naturligvis sagen, så godt det lader sig gøre i de arkiver og journaler, som findes. Selvom civilsamfundet har en forældelsesfrist, så har Metodistkirken ingen forældelsesfrist, når sagen gælder påståede seksuelle overgreb. Det har vi også gjort i sagen om Frede Farmand på Aaløkkegården. Og det gør vi igen efter udgivelsen af Øvigs bog. Vores undersøgelser går på tiden fra 1940 til 1956 og dækker mere end den periode, hvor Frede Farmand boede på Aaløkkegården i Odense.

Vi har læst samtlige protokoller fra børnehjemmets bestyrelsesmøder. Vi har læst Overinspektionens rapporter om de ofte foretagne tilsyn med børnehjemmets drift. Vi har læst skiftende lægers rapporter om deres tilsyn, samtaler med samtlige børn og ansatte, herunder psykiatriske- og sundhedsvurderinger. Amtslægens tilsyn. De månedlige lister over børnenes sygdomme, lige fra forkølelse og børnesygdomme til ulykker på legepladsen.

I 1944 må en forstander fratræde, fordi han i vrede havde slået et barn. Bestyrelsen ville ikke acceptere, at børn blev slået af ansatte. Bestyrelsen er indstillet på, at en af børnehjemmets ansatte skulle overtage forstanderjobbet. Det kunne imidlertid ikke godkendes af Omsorgsforsorgen, som forlangte, at en ny forstander skulle have læreruddannelse, hvilket bestyrelsens kandidat ikke havde. Der blev derfor tilsat en forstander, som bestyrelsen ikke kendte, men som kom fra et offentligt børnehjem i Silkeborg. Denne forstander var forstander frem til 1954, hvor alle børnene blev flyttet til det Struckske børnehjem i Tønder, heriblandt Frede Farmand, og denne forstander fortsatte som ansat ved børnehjemmet i Tønder, et børnehjem, som er ukendt for Metodistkirken.

I Frede Farmands historie er forholdene på Aaløkkegården så belastet og grumme, at børnehjemmet bliver nødt til at lukke ned. Forholdene skulle være alment kendt som dårlige på alle måder. Den version er ganske enkelt forkert. I 1954 er Aaløkkegården en velfungerende institution, som omtales som en ”Solstrålefortælling.” Hjemmet skal omdannes fra at være et børnehjem for vanskeligt stillede og anbragte børn til at være et børnehjem under åndssvageforsorgen. Aaløkkegården havde haft én afdeling, nu skulle hjemmet bygges om og næsten fordobles i kapacitet til at have to afdelinger, en spædbørneafdeling og en afdeling for almindeligt anbragte børn. Aaløkkegården fortsatte som selvejende institution frem til begyndelsen af 1990'erne, hvor et antal ansatte kæmper for at indføre nogle af de principper, som Tvindskolerne drives efter, hvilket fører til en del diskussioner i bestyrelsen. Der er i hele Aaløkkegaardens historie ingen optegnelser, der indikerer, at der skulle være

overgreb mod børnene eller seksuel udnyttelse af nogen. Der er mange tilbagemeldinger fra voksne, som skriver om deres gode barndom på Aaløkkegaarden.

Efter Frede Farmands historie har vi søgt i de skriftlige kilder i Odense, på Metodistkirkens Landsarkiv og i Rigsarkivet. Vi har opsøgt tidligere personaler, som har kendt nogle af de ansatte i tiden 1945 og frem. Vi har opsøgt tidligere bestyrelsesmedlemmer og pårørende til afdøde bestyrelsesmedlemmer. Vi har ikke fundet noget, som kan bekræfte, at Frede Farmand eller andre har været udsat for seksuelle overgreb. Heller ikke voldelige overgreb eller lignende. Heller ikke rygter eller snak i krogene om dårlige forhold.

Efter TV 2 udsendelse om Frede Farmands historie ventede vi spændt på, at eventuelt andre ofre skulle melde sig. Det har vi set i andre tilfælde, hvor en overgrebssag offentliggøres. Faktisk er det et almindeligt mønster, at når først én står frem med en overgrebshistorie, så viser det sig hurtigt, at der ikke er tale om et enkeltstående tilfælde, men et antal overgreb. Vi har kun hørt en enkelt jævnaldrende med Frede Farmand sige, at han med Frede Farmands historie kan se, at der skete mere, end det han selv havde oplevet. Hverken dette vidnesbyrd eller andre vidnesbyrd har bekræftet Frede Farmands historie om overgreb i tiden han boede på Aaløkkegaarden.

Efter JydskeVestkystens artikler i 2020 og Metodistkirkens svar i samme avis, har vi modtaget henvendelser fra flere personer, som var børn på Åløkkegården samtidigt med Frede Farmand, som brugte sit rigtige navn dengang. Andre børn kendte til Frede Farmand, at han var speciel, at hans mor havde anbragt ham på hjemmet, da han var lille, og at hun jævnligt besøgte Frede på Åløkkegården, men at Frede Farmand generelt var en glad dreng med gode relationer til andre børn og de voksne, specielt en kvinde tog sig af ham. Ligeledes skriver en kvinde, som voksede op i en af nabovillaerne til Åløkkegården, at hun hele sin barndom havde haft sin gang på Åløkkegården. Hun var nær veninde med forstanderens datter og husker mange dage, hvor de legede med Frede Farmand, sad omkring bordet og lavede skolelektier, sammen med Frede Farmand, og i det hele taget var en del af børnehjemmets hverdag og liv. Denne kvinde blev efterfølgende fængselsbetjent, blandt andet fordi hun på Åløkkegården havde oplevet, hvordan en institution kan have omsorg for sine beboere. Hun skriver, at hun har grædt, når hun læste Frede Farmands historier, for hun kunne hverken genkende den glade dreng, barn nr. 33, eller miljøet på Åløkkegården eller personalerne, som Frede Farmand fortæller det.

En anden reaktion på mailen har været fra en anden jævnaldrende med Frede Farmand, som skriver, at Frede Farmand har altid været god til at gøre en historie dramatisk og overdreven, hvilket i Farmands tid som Nazi-jæger bragte ham en injuriersag på halsen. Heller ikke denne jævnaldrende kan genkende sine egne oplevelser på Åløkkegården i Frede Farmands historie.

Vi undrer os over, at TV 2 journalisterne, JydskeVestkystens journalister og nu Peter Øvig ikke er mere kritiske overfor deres kilder til denne historie. Enhver sandhedssøgen må nødvendigvis indeholde kildekritik. Hvorfor bliver Frede Farmands historie til en overgrebshistorie? Hvorfor sker det på det tidspunkt, det sker? Nu er Peter Øvigs bog naturligvis ikke research på, hvad der faktisk skete på Åløkkegården i tiden 1940-1955. Øvig anvender Frede Farmands historie som en case til at løfte det prisværdige projekt, at give stemme til dem, der tier. Men beskrivelsen bliver overspændt og afsporet, når kilderne til den bagvedliggende historie behandles så ukritisk. Er der nogen sammenhæng mellem det element i Frede Farmands historie, at han skulle være udsat for seksuelle overgreb og så det tidspunkt, hvor historien og filmen om Godhavns Drengene kommer frem? Hvorfor er det ikke påfaldende, at historien om Godhavns Drengene og Frede Farmands historie på Aaløkkegaarden har så mange lighedspunkter?

Stine Grønbæk Jensen disputerede i 2019 på Syddansk Universitet med afhandlingen: "At åbne skuffen." Det er en PhD afhandling, som er skrevet for Danmarks Forsorgsmuseum. Det

interessante i afhandlingen er undersøgelsen af, hvad der sker med børnehjemsbørns fortællinger om deres opvækst på danske børnehjem. Det er børnenes egne fortællinger, der er undersøgelsens genstand, og specielt med henblik på, hvordan børnenes senere fortællinger bliver en tolkning af den barndom, de har haft. Hvorfor udvikles børnenes fortællinger over tid? Giver det mening for børnene, at tolke deres egen opvækst efter et angivet mønster?

Den mest omfattende analyse i Stine Grønbæk Jensens afhandling er Frede Farmands historie; igen er bogen "Barn nr. 33" en kildetekst.

Jeg kan ikke se, at Peter Øvig har kendskab til hverken Metodistkirkens artikel i Vestkysten i 2020 eller til PhD afhandlingen fra 2019. Det ville måske have påvirket Peter Øvigs konklusioner og domme.

Det er ikke vores opgave at underkende Frede Farmands oplevelser som barn. Hvis der skulle være noget, vi, som Metodistkirke bag den offentlige børneinstitution Aaløkkegaarden i Odense, har ansvar for, så beklager og undskylder vi uden forbehold. Igen og igen. Det gør vi også, hvis nye oplysninger skulle dukke op, som gør, at vi må ændre historien om Aaløkkegaarden, som en velfungerende og god børneinstitution i tiden 1945 til 1956.

Peter Øvigs bog "Dem, der ikke tier," viser, at børn som er ofre, kan blive helte. Men bogen viser også, at institutionen Aaløkkegården kan miste sit omdømme som helt og blive et offer for en fremstilling, som ikke bygger på tilgængelige kilder.

Vi vil ikke kaste vrag på mange ansattes oplevelser af deres indsats på Aaløkkegaarden, og vi vil ikke underkende den betydning, Aaløkkegaarden har, som et godt hjem for hundreder af børn og unge, som er vokset op på det sted og stadig kalder Aaløkkegaarden for deres gode barndomshjem.

Denne kommentar er udelukkende fremsendt for at sige tydeligt, at vi har forsøgt, men vi har ikke kunnet finde noget, som støtter den version af historien, som ensidigt hviler på Frede Farmands oplevede seksuelle overgreb i barndomsårene på Aaløkkegaarden i Odense.

Dr. Theol. Jørgen Thaarup
Stokhusgade 2
1317 København K

Tlf. 24231098

E-mail: Joergen.Thaarup@metodistkirken.dk